

Ю.В. Гусейнова. Вышитые полотенца Черкащины из фондовой коллекции научно-исследовательского отдела «Народное декоративное искусство Каневщины» Шевченковского национального заповедника. – Статья.

Аннотация. В исследовании рассматриваются орнаментальные особенности вышитых полотенец Черкащины из фондовой коллекции научно-исследовательского отдела «Народное декоративное искусство Каневщины» Шевченковского национального заповедника.

Ключевые слова: вышитое полотенце, орнамент, гладь, ромб, фондовая коллекция.

U. Guseinova. Embroidered towels from Cherkasy region from fund-collection of scientific-research department “Decorative folk art of Kaniv region” Shevchenko national reserve. – Article.

Summary. In the research are regarded fancy specialities of embroidered towels of Cherkasy region from the fund collection of scientific-research department “Decorative folk art” of Shevchenko national reserve.

Key words: embroidered towel, ornament, satin stitch, rhombus, fund collection.

УДК 378.1.373.2

Л.П. Загородня

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка,

м. Глухів, Сумська область, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ НОРМАТИВНОГО ПІДГРУНТЯ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Статтю присвячено дефінітивному аналізу основних понять нормативного підгрунтя підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Представлено авторське бачення класифікації термінологічного поля наукового пошуку.

Ключові слова: магістри, підготовка магістрів, поняттєво-термінологічний апарат, поняття нормативного підгрунтя дослідження, дефінітивний аналіз.

Проблема якості освіти – одна із центральних у сучасній освітній політиці і науці, адже пов’язана з вирішенням комплексу завдань, спрямованих на розвиток особистості, її підготовку до життя у швидкозмінливому і суперечливому світі, формування особистості з високими моральними устремліннями та мотивами до творчої діяльності.

Розроблення теоретичних і методичних засад підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти (ЗДО) потребує виокремлення науково-термінологічного апарату й уточнення змісту базових понять дослідження. Здійснення дефінітивного аналізу основних термінів уможливує розроблення концепції дослідження.

Метою статті є представлення авторського бачення відбору базових понять дослідження проблеми підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, їхньої класифікації та сутнісно-змістової характеристики термінів нормативного підгрунтя означеного наукового пошуку.

Із метою грамотного групування основних термінів дослідження ми проаналізували підходи вітчизняних науковців до відбору змісту поняттєво-термінологічного апарату, які стосуються професійної підготовки фахівців.

Ознайомлення з низкою дисертаційних робіт, присвячених підготовці фахівців для освітньої галузі, засвідчило, що всі вчені підходять виважено до добору тезаурусу власного дослідження, наголошуючи на тому, що це лягає в основу побудови власної концепції наукового пошуку. Одні дослідники (О. Брежнева, І. Дичківська, І. Коновальчук, В. Ляпунова) розглядають низку понять, керуючись дедуктивним методом, тобто в доборі термінів і їхній характеристиці рухаються від більш узагальненого поняття до конкретнішого. Інші науковці, Л. Задорожна-Княгницька, О. Шквир, намагаються групувати основні поняття з позицій об’єкта і предмета дослідження, зокрема сутності і складників процесу підготовки фахівців у закладі вищої освіти.

У процесі добору тезаурусу дослідження ми брали до уваги погляди обох груп науковців, проте нам більше імпонують підходи Л. Задорожної-Княгницької, І. Коновальчука, О. Шквир на класифікацію основних термінів і вимоги до їх добору. Так, Л. Задорожна-Княгницька розглядає основні поняття дослідження, групуючи їх із позицій філософського, теоретико-нормативного, професійного та особистісного аспектів [2, с. 33]. Логіка в такому підході до класифікації термінів є зрозумілою, хоча, на нашу думку, такий поділ є досить умовним, оскільки, наприклад, поняття «підготовка» може розглядатися з позицій філософського, педагогічного і психологічного аспектів.

О. Шквир розглядає поняття, об'єднавши їх у такі групи: ті, що розкривають сутність та специфіку ступеневої підготовки фахівців початкової освіти; ті, що характеризують дослідницьку діяльність учителя, та ті, що об'єднують дві попередні групи і розкривають предмет дослідження [18, с. 109].

Нам видається цікавим погляд І. Коновальчука на вимоги до відбору основних понять дослідження, а саме: терміносистема понять освітньої інноватики має бути побудована таким чином, щоб вона була основою для розроблення інноваційних теорій та проектування технологій їхньої практичної реалізації. Для досягнення означеної мети науковець під час побудови терміносистеми педагогічної інноватики дотримувався таких вимог: її структуру мають складати основні фундаментальні поняття; кількість цих понять має бути обмеженою, але разом із тим достатньою для побудови теоретичних систем, моделей, концепцій, які обґрунтовують проблемне поле інноватики як науки; до її складу мають входити загальноживані терміни, тлумачення яких однозначне, не тавтологічне й не суперечливе; базові категорії мають бути вибудовані в певній ієрархії і субординації відповідно до значущості та теоретичного наповнення їхньої сутності; необхідно встановлювати взаємозв'язки між поняттями, які забезпечують їхню цілісність як системи [5, с. 117].

Дефінітивний аналіз термінологічного поля дослідження дозволив нам усі терміни, використовувані в роботі, об'єднати у три групи: нормативне підґрунтя підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу у ЗДО; поняття, що розкривають сутнісно-змістову сторону підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу у ЗДО, і поняття, що представляють результат підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу у ЗДО. При цьому ми виділяємо основні й похідні терміни. Наприклад, основний термін – «стандарт», а похідні від нього – «освітній стандарт», «стандарт освітньої діяльності», «стандарт вищої освіти», «стандарт дошкільної освіти».

Отже, до групи понять, що утворюють нормативне підґрунтя дослідження, ми віднесли такі: «спеціальність», «кваліфікація», «стандарт», «освітня програма», «магістр», «якість освіти», «директор», «менеджер освіти»; до понять, що розкривають його сутнісно-змістову сторону, – такі: «освіта», «освітній процес», «підготовка»; і до термінів, що представляють результат процесу підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, – «модель», «модель формування в магістрів готовності до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО», «готовність», «готовність магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО».

Зупинимося на сутнісно-змістовій характеристиці понять, що утворюють нормативне підґрунтя нашого дослідження. Найбільш узагальненим поняттям у цій групі є «спеціальність». Для з'ясування його трактування передусім звернемося до Словника української мови. У ньому подано таке тлумачення означеного терміна: «1. Окрема галузь науки, техніки, мистецтва і т. ін.; сфера чийсь діяльності або вивчення чого-небудь. 2. Основна кваліфікація; професія. 3. розм. улюблена справа, заняття, в якому хто-небудь виявляє уміння, хист» [17, с. 502].

У законодавчо-нормативних документах «спеціальність» тлумачиться як: 1) сукупність набутих шляхом спеціальної підготовки та досвіду роботи знань, умінь і навиків, необхідних для виконання певного виду трудової діяльності в межах даної професії [10]; 2) категорія, яка характеризує: у сфері праці – особливості спрямованості і специфіку роботи в межах професії (зміст завдань професійної діяльності, що відповідають кваліфікації); у сфері освіти – спрямованість і зміст навчання під час підготовки фахівця (визначаються за об'єктом діяльності або функцією та предметом діяльності фахівця і відображають, насамперед, вид його діяльності і сферу застосування його праці). Спеціальність у сфері освіти є адекватним відображенням наявної у сфері праці спеціальності (кваліфікації) [13]; складова частина галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка [8].

У відповідності до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266, підготовка магістрів для закладів дошкільної освіти передусім належить до галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» [12].

Дослідження проблеми підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу потребує сутнісного аналізу терміна «кваліфікація».

У довідникових джерелах «кваліфікація» визначається як: ступінь придатності, підготовленості до якого-небудь виду праці; фах, професія, спеціальність [17, с. 128]; рівень спеціальних знань та практичних навичок, який дозволяє працівникові виконувати роботу певного ступеня складності [1, с. 532].

Законодавчо-нормативними документами унормовано таке тлумачення «кваліфікації»: визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання) [14]; офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту [8]; здатність виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи [6].

З огляду на євроінтеграційні процеси та орієнтацію на європейські стандарти в галузі освіти ми звертаємося і до тлумачень терміна «кваліфікація», поданих у низці відповідних європейських документів. Так, у Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи від 23.04.2008 року щодо запровадження Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF for LLL) кваліфікація визначається, як «формальний результат оцінювання та затвердження, який отримується, коли компетентний орган встановлює, що особа досягла результатів навчання у відповідності до встановлених стандартів» [16]. Схоже тлумачення наводиться в документах робочої групи Болонського процесу, присвячених запровадженню Рамки кваліфікацій ЄПВО (FQ ENEA): кваліфікація – будь-який ступінь, звання, диплом або інше свідоцтво, що видане компетентним органом і засвідчує, що визначені результати навчання досягнуті, зазвичай у результаті успішного завершення визнаної навчальної програми. Як зазначає Ю. Рашкевич, обидва визначення ґрунтуються на тлумаченні Лісабонської конвенції з визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні 1997 року, згідно з якою кваліфікація – будь-який ступінь, звання, диплом або інше свідоцтво, що видане компетентним органом і засвідчує успішне закінчення відповідної програми з вищої освіти [15].

У цілому експертами Європейського фонду освіти (European Training Foundation) кваліфікація визначається як підтверджена уповноваженим органом наявність у людини знань, умінь і широких компетенцій відповідно до прийнятих стандартів [19].

Чинним Національним класифікатором професій ДК 003: 2010 задекларовано такі кваліфікації керівників закладів дошкільної освіти: 1210.1 «Директор дошкільного виховного закладу» та 1229.4 21879 «Завідувач дитячого садка (дитячих ясел, ясел-садка)». Проте згідно з останніми змінами до Закону України «Про дошкільну освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017) слова «директор (завідуючий)» в усіх відмінках і числах замінені словом «директор» у відповідному відмінку і числі.

Відповідно до національної та галузевої рамок кваліфікацій розробляються, зокрема, освітні стандарти, в яких дається тлумачення понять «кваліфікація», «професійна кваліфікація» та їхня змістова характеристика.

У довідковій літературі стандарт визначається як: норма, зразок, мірило; прийнятий тип виробів, який відповідає певним вимогам; щось позбавлене індивідуальних особливостей, оригінальності; шаблон, трафарет [1, с. 1252]; прийнятий тип виробів, що відповідає певним вимогам своєю якістю, хімічним складом, фізичними властивостями, розміром, вагою і т. ін.; загальноприйнятий взірець у мові; єдина типова форма організації, проведення, здійснення чого-небудь [17, с. 644].

Оскільки магістри дошкільної освіти – це фахівці освітньої галузі, для нас важливо з'ясувати значення термінів «професійний стандарт», «державний стандарт освіти», «стандарт освіти», «стандарт вищої освіти», «стандарт освітньої діяльності», «стандарт дошкільної освіти».

У Законі «Про освіту» подано таке визначення поняття «професійний стандарт»: це затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій [14]. Державний стандарт – це сукупність норм, які визначають вимоги до освітнього (кваліфікаційного) рівня [11]. На державний стандарт зорієнтовані взаємопов'язані терміни «стандарт освіти», «стандарт вищої освіти» й «стандарт освітньої діяльності». Стандарт освіти визначає: вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня; загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти; інші складники, передбачені спеціальними законами [14]. Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [14]. Стандарт освітньої діяльності – це сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу і наукової установи [8].

Ефективну підготовку магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО неможливо здійснювати без орієнтації на стандарт дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти – це державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов'язковим для всіх закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, інших форм здобуття дошкільної освіти [9].

Зміст підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр» визначається освітньою програмою, освітньо-професійною чи освітньо-науковою. Освітня програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти [8]. Зміст освітньої програми визначається закладами вищої освіти згідно з автономією, наданою їм Законом «Про вищу освіту».

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми [8].

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності [8].

Наступним базовим поняттям, яке утворює нормативне підґрунтя підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО, є «якість освіти». Передусім варто зазначити, що якість – це категорія філософська, об'єктивна і загальнонаукова. Тому її сутність можна тлумачити з позицій філософії, економіки, педагогіки.

Якість – внутрішня визначеність предмета, що становить специфіку, яка відрізняє його від усіх інших; ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням; та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь; сукупність характеристик продукції або послуг щодо здатності задовольняти встановлені та передбачені потреби [1, с. 1542].

Якість освіти – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [14].

Погоджуємося із твердженням С. Одайник про те, що якість освіти відображає різні аспекти освітнього процесу – філософські, соціальні, педагогічні, політико-правові, демографічні, економічні тощо. Вона поєднує властивості й характеристики освітнього процесу та його результату, які спроможні задовольняти освітні потреби всіх суб'єктів освітнього процесу. Якість освіти має теоретичний і практичний аспекти [7, с. 65].

Т. Лукіна виокремлює два підходи до визначення терміна «якість освіти» – нормований і управлінський. Загалом же якість освіти, на її думку, відбиває розвиток системи освіти і суспільства в певний період та змінюється із часом залежно від вимог особистості, суспільства і держави [4, с. 1017–1018].

Оскільки об'єктом нашого дослідження є підготовка фахівців другого рівня вищої освіти, то варто звернутися і до тлумачення терміна «якість вищої освіти».

Якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [8].

Якість освіти забезпечується якісною організацією освітньої діяльності.

Якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [8].

Кваліфікація, яку отримують магістри спеціальності «Дошкільна освіта» після закінчення навчання, дозволяє їм займати посаду директора закладу дошкільної освіти, тому ми звертаємося і до тлумачення терміна «директор». Директор – керівник установи, підприємства або навчального закладу [1, с. 297].

Хоча Національний класифікатор професій і не містить терміна «менеджер дошкільної освіти», він існує в науковому обігу. Так, Г. Закорченна, яка досліджувала проблему підготовки студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті, дає таке визначення означеного терміна: «Менеджер дошкільної освіти – це спеціаліст-професіонал, сучасний керівник, який керує персоналом дошкільного виховного закладу, забезпечує успіх у досягненні мети, престиж і ефективність соціально-педагогічних результатів, тобто суб'єкт, якому належить активно-організуюча роль, що підкріплена певною владою та розповсюджена на об'єкт управління» [3, с. 19].

Отже, поняття, що вибрані нами як нормативне підґрунтя підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО, утворюють основу термінологічного поля, взаємопов'язані з іншими групами – з термінами, що розкривають сутнісно-змістову сторону та представляють результат означеної підготовки і зумовлені науковим апаратом дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічна підготовка менеджерів освіти в університетах: теорія та практика : монографія / за ред. І.В. Соколової. Маріуполь : МДУ, 2017. 372 с.
3. Закорченна Г.М. Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2000. 23 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Коновальчук І.І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2015. 437 с.
6. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010 ва 327609-10. Дата оновлення: 15.02.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення: 24.09.2019).
7. Одайник С. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. № 9(68). 2010. С. 64–67. URL : file:///C:/Users/%D0%AF/Desktop/Mir_2010_9_15.pdf (дата звернення: 24.09.2019).
8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 21.09.2019).
9. Про дошкільну освіту : Закон України від 2001. № 49, ст. 259. (2628-III). Дата оновлення: 16.07.2019. URL : <https://zakon.help/law/2628-III/edition28.09.2017/page1> (дата звернення: 21.09.2019).
10. Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності МОЗ України; Наказ, Інструкція від 07.04.2004 № 183. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/28222/sp?sp=:wide-> (дата звернення: 20.09.2019).
11. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах Міносвіти; Наказ, Положення від 02.06.1993. № 161. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/ru/6516> (дата звернення: 20.09.2019).
12. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти кабінет міністрів України постанова від 29 квітня 2015 р. № 266. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p> (дата звернення: 20.09.2019).
13. Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку 0504 «Туризм» МОН України; Наказ, Стандарт від 14.06.2004 № 476. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/28222/sp?sp=:wide-> (дата звернення: 20.09.2019).
14. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 21.09.2019).
15. Рашкевич Ю.М. Кваліфікація: як ми її розуміємо? URL : <http://vzn.org.ua/statti/1782-kvalifikatsija-jak-my-yui-rozumiyemo> (дата звернення: 21.09.2019).
16. Рекомендація Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01 «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя» від 23 квітня 2008 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_988 (дата звернення: 19.09.2019).
17. Словник української мови в 11 тт. / за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка: 1970-1980 Т. 9. 913 с.
18. О. Шквир Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2018. 572 с.
19. Credit and Higher Education Qualification – Credit guidelines for higher Education Qualification in England, Wales and Northern Ireland. November 2001.

Л.П. Загородняя. Характеристика понятий нормативной основы подготовки магистров к обеспечению качества образовательного процесса в учреждении дошкольного образования. – Статья.

Аннотация. Статья посвящена дефинитивному анализу основных понятий нормативной основы подготовки магистров к обеспечению качества образовательного процесса в учреждении дошкольного образования. Представлено авторское видение классификации терминологического поля научного поиска.

Ключевые слова: магистры, подготовка магистров, понятийно-терминологический аппарат, понятия нормативной основы исследования, дефинитивный анализ.

L. Zahorodnya. Characterization of normative basis concepts of masters' training for educational process quality assurance in a preschool education institution. – Article.

Summary. The article deals with the definitions analysis of the basic concepts of masters' training normative basis for quality assurance of educational process in a preschool education institution. The author's vision of the scientific terminological classification is presented.

Key words: masters, masters' training, conceptual and terminological apparatus, research normative basis concept, definitions analysis.